

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

А. А. ОСІПОВА, викладач

Уманський національний університет садівництва

Питання державної підтримки тваринництва, як занепадаючої, однак надважливої галузі сільського господарства, протягом останніх років не втрачає актуальності. На доказ необхідності підвищеної уваги до даної сфери діяльності свідчать й обсяги виробництва та споживання тваринницької продукції населенням України, а також її частка в обсягах експорту й імпорту. Однак наразі механізми державної підтримки є доволі неефективними, що провокує подальше погіршення ситуації в галузі. Відтак постала потреба пошуку нових напрямів реалізації стимулювання розвитку досліджуваної галузі з боку держави.

Ключові слова: *сільське господарство, тваринництво, фінансова підтримка сільського господарства, державна підтримка, програми державної підтримки тваринництва.*

Постановка проблеми. Особливістю економічної системи України є її високий рівень залежності від успішного функціонування сільського господарства. Саме дана галузь є лідером за обсягами експорту та однією з найстабільніших за чисельністю зайнятих. Проте саме сільське господарство характеризується й одним з найбільших дисбалансів розвитку: якщо рослинництво відзначається стабільно задовільними показниками, то тваринництво наразі, як галузь більш тривалого циклу виробництва, перебуває у стані занепаду.

Однак економіка кожної країни – результат злагодженого функціонування різних галузей і сфер діяльності. Тому якщо відбувається збій в якійсь одній складовій, дисбаланси поширюються на всю систему. Відтак питання виведення тваринницької галузі на якісно новий рівень функціонування має стати об'єктом підвищеної уваги безпосередньо держави.

Розвиток тваринництва, як стратегічно важливої сфери сільськогосподарської діяльності, є надзвичайно важливим для забезпечення належного рівня продовольчої безпеки держави та її населення. Тому, за напрацьованим світовою економічною спільнотою прикладом, дана галузь має отримувати окрему підтримку з боку держави – або у вигляді цільових фінансових асигнувань, або за допомогою механізмів бюджетно-податкового стимулювання та підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підтримки тваринницької галузі з боку держави вже тривалий час значиться серед пріоритетних досліджень вітчизняних вчених і практиків. Усі дослідники наголошують на необхідності фінансової допомоги галузі з боку держави, проводять аналіз існуючих дій з даного напрямку, але схиляються до думки, що чинний наразі механізм підтримки є доволі неефективним.

Зокрема, Ю. Синявіна, аналізуючи ефективність державних дотацій у сільськогосподарську галузь в цілому та тваринництво зокрема, зазначає: «Необхідно дієве державне регулювання розвитку тваринництва. Низька віддача від надання дотацій в Україні пояснюється ... порушеннями у використанні бюджетних коштів, вітчизняні виробники мають нерівний доступ до бюджетних коштів» [10].

Аналізуючи рівень державної підтримки тваринницької галузі крізь призму України як учасника СОТ, А. Шолойко виокремлює наступні пріоритети розвитку даної сфери діяльності: «... нарощення обсягів виробництва продукції тваринництва для максимального зростання обсягів підтримки за правилом de minimis; встановлення визначеної адміністративної ціни підтримки на продукцію або її застосування до певних обсягів

виробництва у разі здійснення підтримки ринкової ціни; максимальне досягнення обсягів встановленого СВП; переорієнтування на застосування заходів «зеленої скриньки»» [13].

Узагальнюючи тенденції надання державної підтримки аграрній галузі в цілому та тваринництву зокрема, Т. Мельник і О. Головачова наголошують на тому, що «Політика підтримки сільського господарства України характеризується відсутністю стабільності, стійкої тенденції до зростання та здійснюється за рахунок споживачів. ... частка підтримки галузі у ВДВ сільського господарства є найнижчою серед аналізованих країн. Неоднорідністю характеризується і структура підтримки» [8].

Аналізуючи особливості сучасних механізмів надання державної підтримки й окреслюючи перспективи їх оптимізації, О. Непочатенко, П. Бечко та Л. Барабаш зауважують: «... реальний і дієвий механізм державної підтримки аграрного товаровиробництва повинен охоплювати три сфери: оподаткування, кредитування та фінансування. За допомогою впровадження пільгових режимів оподаткування сільськогосподарські підприємства всіх розмірів і форм власності зможуть заощадити кошти, необхідні для формування належного обсягу оборотних активів і провадження операційної діяльності, чому також, безсумнівно, сприятиме використання пільгових кредитів, а цільове державне фінансування допоможе у відродженні та розвитку аграрних галузей, що наразі переживають занепад» [9].

Однак Україна відзначається тим, що застосовувані економічні механізми не враховують особливостей її територій, що цілком логічно призводить до низької ефективності усіх державних дій. Тож Крістіан Дж. Яггі, аналізуючи умови реалізації державної підтримки сільськогосподарського виробництва Німеччини, підкреслює необхідність її провадження на автентичних умовах: «... на світовий ринок сільськогосподарської продукції та продовольства значно впливають як національні норми, так і міжнародні угоди. Лібералізація сільського господарства – якщо вона є – загалом працює на користь заможних постачальників на півночі та на шкоду місцевому сільськогосподарському

виробництву» [15].

Продовжуючи тему попереднього автора й акцентуючи увагу саме на тваринницькій галузі, М. Біркенсток, Н. Редер, С. Тиль, М. Шмітц зазначають: «... у ЄС приділяється велика увага сільськогосподарському тваринництву: значне споживання м'яса вважається шкідливим для навколишнього середовища, а умови скотарства часто суперечать добробуту тварин. Для того, щоб змінити поведінку споживачів, створення єдиного, легко зрозумілого та обов'язкового державного етикету захисту тварин вважається центральним. Однак у кінцевому підсумку більш жорсткі заходи щодо захисту тварин можуть призвести до втрати доходів і добробуту для виробників та економіки [14].

Проведений аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує невирішеність питання державної підтримки тваринницької галузі як окремого сегменту сільськогосподарського виробництва. А тому питання пошуку дієвих механізмів стимулювання й ефективного розвитку даної сфери аграрної діяльності наразі не втрачає своєї актуальності.

Методика досліджень. Для розкриття сутності означеної проблеми у дослідженні було використано методи порівнянь і гіпотетико-дедуктивний, аналізу та синтезу, узагальнення й абстрактно-логічний.

Результати досліджень. Тваринництво є важливою складовою сільськогосподарського товаровиробництва. Особливістю даної сфери діяльності є тривалий цикл виробництва, високий рівень залежності від зовнішніх умов і від ефективності функціонування сфери рослинництва, а також значна розгалуженість. Так, до сфери тваринництва відносять такі галузі, як скотарство, свинарство, вівчарство, птахівництво, бджільництво, рибництво, звірівництво, кролівництво і шовківництво. Однак, попри різноманіття галузей, рівень розвитку вітчизняного тваринництва залишається досить низьким.

Про це свідчать і кількісні показники функціонування галузей рослинництва (рис. 1) та тваринництва (рис. 2).

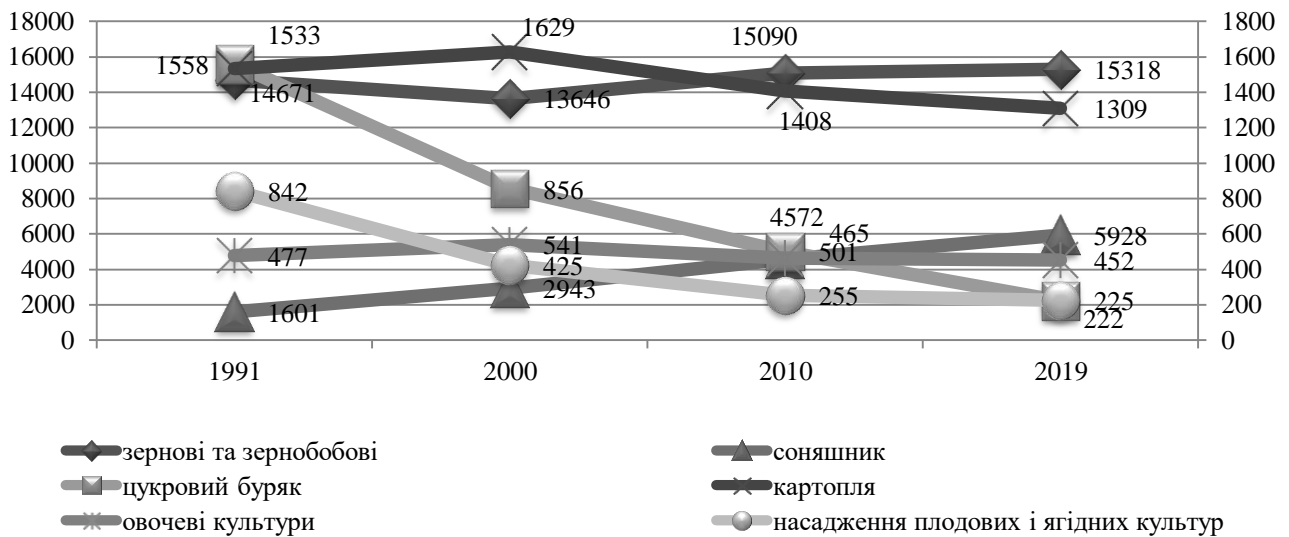

Рис. 1. Динаміка посівних площ основних сільськогосподарських культур, тис га [3]

Починаючи з 1991 р., відзначається зростання посівних площ зернових і зернобобових культур (+647 тис га) і соняшника (+4327 тис га). При цьому значно скоротилися обсяги посівних площ цукрових буряків (-1336 тис га) та насаджень плодових і ягідних культур (-617 тис га), дещо менше – картоплі (-224 тис га) й овочевих культур (-25 тис га).

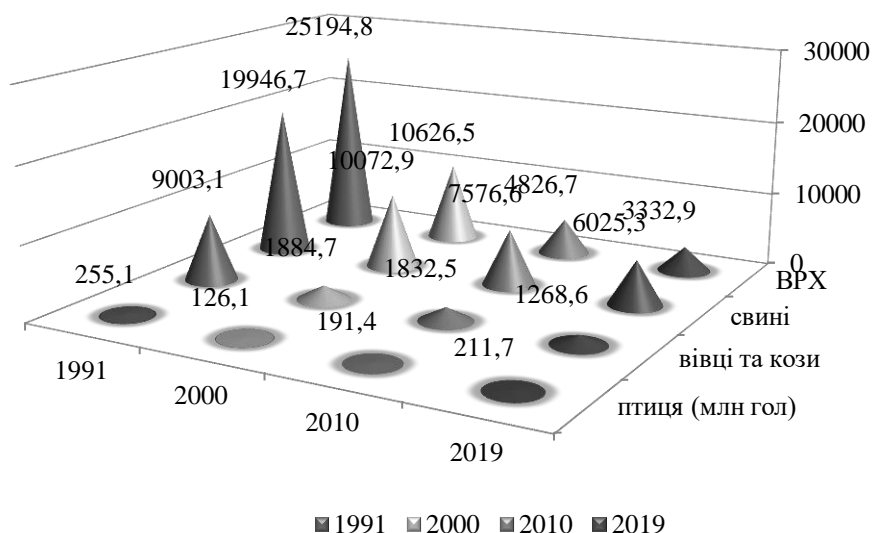

Рис. 2. Динаміка кількості сільськогосподарських тварин, тис голів [4]

Протягом останніх 28 років чисельність поголів'я ВРХ скоротилася на

21,9 млн голів, свиней – на 13,9 млн голів, овець і кіз – на 7,7 млн голів, по поголів'ю птиці – 43,4 тис голів.

Тобто прослідковується чіткий розподіл галузей і рівень їхнього розвитку: занепад у тваринництві та відносно сталий розвиток рослинництва. Водночас слід наголосити, що для здоров'я та продовольчої безпеки нації необхідне збалансоване харчування, що передбачає споживання необхідної кількості продуктів як рослинного, так і тваринного походження (табл. 1).

Табл. 1. Споживання продуктів харчування домогосподарствами України, кг у середньому на місяць на одну особу [11]

Вид продукту харчування	2001	2010	2018	Мінімальна норми споживання	Раціональна норма споживання
М'ясо та м'ясопродукти	2,8	5,1	4,9	4,3	6,7
Молоко та молочні продукти	17,3	19,2	19,1	28,4	31,7
Яйця, шт	16,0	20,0	19,0	19,0	24,0
Риба та рибопродукти	1,4	1,8	1,4	1,0	1,7
Цукор	3,3	3,0	2,7	2,7	3,2
Олія й інші рослинні жири	2,0	1,8	1,5	0,7	1,1
Картопля	11,1	7,7	6,3	8,0	10,3
Овочі та баштанні	9,0	9,5	8,9	8,8	13,4
Фрукти, ягоди, горіхи та виноград	2,2	3,7	3,8	5,7	7,5
Хліб і хлібопродукти	10,7	9,3	8,3	7,8	8,4

Наведені статистичні дані переконливо стверджують, що наразі населення України харчується недостатньо добре, адже вживання основних продуктів харчування у кращому випадку йде по мінімальних нормах споживання. При цьому до раціональних норм наближаються об'єми споживання хліба та хлібопродуктів і цукру, перевищує раціональні норми вживання олії й інших

рослинних жирів. Натомість значне заниження норми відзначається по продуктах тваринного походження – м'ясу та м'ясопродуктах, молочних продуктах, яйцях; дещо краща ситуація зі споживанням риби. Тобто в цілому можемо вести мову про необхідність збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва, а відтак – про необхідність її розвитку та державної підтримки.

Ще одним доказом зазначеного є динаміка показників обсягу продукції тваринництва в зовнішній торгівлі (табл. 2).

Табл. 2. Продукція сільського господарства у товарній структурі зовнішньої торгівлі України, млн. дол. США [5]

Вид продукції	Експорт			Імпорт		
	2001	2010	2019	2001	2010	2019
Живі тварини та продукти тваринного походження	454,5	771,4	1277,2	1825,2	1241,7	1071,3
Продукція рослинного походження	693,3	3976,3	12914,9	266,1	1563,7	1794,1
Жири й олії тваринного та рослинного походження	225,5	2617,3	4732,8	86,5	451,5	253,3

Протягом 2001–2019 рр. відзначається зростання обсягів наведених видів продукції як в експорті, так і в імпорті. Однак питома вага продукції тваринництва у загальному обсязі експорту складала 2,8 % у 2001 р., 1,5 % у 2010 р. і 2,6 % у 2019 р., в той час, як продукція рослинництва у 2001 р. склала 4,3 %, у 2010 – 7,7 %, у 2019 р. – 25,8 % загального обсягу експорту.

Щодо імпорту, то по продукції рослинництва він склав 1,7 % у 2001 р., 2,6 % у 2010 р. та 3,0 % у 2019 р. загального обсягу, а по продукції тваринництва – 1,2 % у 2011 р., 2,0 % у 2010 р., 1,8 % у 2019 р. Тобто продукція тваринництва займає нижчі місця як по експорту, так і по імпорту. Хоча саме продукція тваринництва, зокрема її переробки, могла б значно збільшити обсяги зовнішньої торгівлі держави.

Наведені показники засвідчують низький рівень розвитку тваринницької

галузі. Покращити ж її стан можуть стимулюючі заходи з боку держави.

У сучасному економічному середовищі ведення сільського господарства можливе за двома напрямками: великі підприємства та фермерські господарства. Однак в Україні агрохолдинги надають перевагу галузі рослинництва, а тваринництво стає прерогативою малих сімейних або селянських господарств. Відтак можливі два вектори спрямування заходів державної підтримки.

Зокрема, першочергово слід звернути увагу на запити сучасного суспільства, яке надає перевагу екологічно чистій продукції. Саме такими виробниками нині є невеликі сімейні господарства, що пропонують споживачам екологічно чисту, крафтову тваринницьку продукцію: сири, м'ясні вироби тощо. Тому цілком аргументованим буде з боку держави створити умови, за яких такі виробники працювали б в обраному руслі, а розширення виробництва якісної продукції можна досягти за рахунок об'єднання малих підприємств у кооперативи. Окремим аспектом даного спрямування має стати стимулювання до розвитку тваринництва жителів сільських територій, тобто індивідуальні селянські господарства. Прикладом стимулюючого заходу може стати досвід сусідньої Польщі, де утримувачі адресно отримують визначену суму коштів на кожен одиницю ВРХ.

Щодо великих сільськогосподарських підприємств, то деякі з них займаються виробництвом тваринницької продукції, зокрема птахівництвом. Даний сектор тваринництва відзначається швидшим циклом виробництва, а відтак і швидшим одержанням прибутку. Тому, задля зацікавлення виробників в утриманні інших видів тварин, мають бути застосовані відповідні стимулюючі заходи з боку держави, які можуть охоплювати різні фінансово-економічні сфери: оподаткування, страхування, прямі фінансові асигнування тощо.

У 2020 р. державна підтримка у галузі тваринництва здійснюється за такими напрямками:

– дотації за наявні бджолосім'ї – на безповоротній основі надаватиметься юридичним особам, фізичним особам-підприємцям та фізичним особам, які є

власниками бджолосімей, за наявні в поточному році від 10 до 300 у розмірі 200 грн за бджолосім'ю;

– відшкодування вартості закуплених племінних тварин, бджіл, сперми та ембріонів – надаватиметься юридичним особам і фізичним особам-підприємцям незалежно від організаційно-правової форми та форми власності за закуплені ними вітчизняні або імпортовані племінні тварини, бджоли, сперму та ембріони у розмірі – до 50 % вартості, але не більше ніж: за племінні телиці, нетелі, корови – 31 500 грн за голову; за племінні свинки та кнурці – 10 000 грн за голову; за племінні вівцематки, барани, ярки – 11 000 грн за голову;

– за сперму бугаїв/кнурів – 100 грн за дозу (не більше 3-х доз на голову ВРХ та 5 доз на голову свиней), сексована – 300 грн за дозу не більше 1-ї дози на голову; бджоли – бджолопакети – 500 грн, бджоломатки – 100 грн; за ембріони ВРХ – 500 грн за одну штуку;

– відшкодування вартості тваринницьких об'єктів; компенсація вартості об'єктів, профінансованих за рахунок банківських кредитів – надаватиметься юридичним особам незалежно від організаційно-правової форми та форми власності і фізичним особам-підприємцям у тому числі сімейним фермерським господарствам, що провадять діяльність у галузі тваринництва у розмірі – до 30 % вартості (без урахування податку на додану вартість);

– компенсація вартості об'єктів, профінансованих за рахунок банківських кредитів – надаватиметься тільки тим суб'єктам господарювання, які отримували таку компенсацію у 2018–2019 рр. у розмірі 25 % обсягу залучених кредитних коштів на період кредитування до 5 років [7].

Однак це лише планові показники. Насправді ж ситуація з одержанням коштів в рамках державної підтримки дещо інша (табл. 3).

Відповідно до даних табл. 2, можемо констатувати збільшення обсягів державної підтримки по всіх напрямках використання бюджетних коштів. Проте слід зауважити на тому, що використовуються вони не повністю, про що свідчить залишок у 11,2 млн грн. за даними 2018 р. та 2017,6 млн. грн. у 2019 р. станом на 01 листопада.

Табл. 3. Фінансування видатків на реалізацію програм державної підтримки галузі тваринництва у 2018–2019 рр., млн. грн. [6; 12]

Напрямок використання коштів	2018 р.			2019 р.		
	План	Факт	Різниця	План	Факт*	Різниця
Часткова компенсація відсоткової ставки за банківськими кредитами, залученими для покриття витрат, пов'язаних із провадженням діяльності у галузях: вівчарство, козівництво, бджільництво, звірівництво, кролівництво, шовківництво та аквакультура	4,0	3,7	0,3	50,0	6,9	43,1
Часткова компенсація вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів, підприємств з переробки сільськогосподарської продукції в частині витрат, профінансованих за рахунок банківських кредитів	65,0	62,9	2,1	100,0	25,8	74,2
Спеціальна бюджетна дотація за утримання корів молочного, молочно-м'ясного та м'ясного напрямку продуктивності	515,0	511,9	3,1	700,0	531,2	168,8
Спеціальна бюджетна дотація за вирощування молодняка великої рогатої худоби, який народився в господарствах фізичних осіб	322,0	320,1	1,9	700,0	452,8	247,2
Часткове відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення племінних тварин, а саме телиць, нетелей, корів вітчизняного походження та племінних телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного напрямку продуктивності, свинок та кнурців, вівцематок, баранів, ярок і сперми бугаїв та ембріонів великої рогатої худоби, які мають племінну (генетичну) цінність	215,0	214,5	0,5	250,0	57,5	192,5
Часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів, підприємств з переробки с.-г. продукції	1280,0	1276,7	3,3	850,0	364,5	485,5
Часткове відшкодування сільськогосподарським товаровиробникам вартості та реконструкції підприємств із зберігання та переробки зерна				850	43,6	806,4
Всього	2401,0	2389,8	11,2	3500,0	1482,4	2017,6

Примітка: * – Станом на 01.11.2019 р.

І причина цього полягає у складних механізмах реалізації програм держпідтримки, недостатній їх прозорості та відсутності громадського контролю за освоєнням коштів [1].

За думкою фахівців тваринницької галузі, зокрема виробників молока, перспективними напрямками оптимізації механізмів державної підтримки даної сфери можуть стати:

- з боку податкової системи: повернення до спецрежиму ПДВ та зниження ставки ПДВ на молоко та молочну продукцію;

- у сфері надання фінансових асигнувань: надання дотацій на 1 кг реалізованого молока, відшкодування вартості зведених тваринницьких об'єктів і компенсація кредитів на їх будівництво (реконструкцію), компенсація за придбання корів (для індивідуальних селянських господарств), підтримка сімейних молочних ферм із чисельністю стада до 25 голів [2].

Однак наведені аспекти стосуються лише молочного скотарства, а тваринництво – це ціла низка різнопланових галузей. Саме тому спробуємо узагальнити перспективні напрями реалізації державної підтримки галузі тваринництва. По-перше, слід більше уваги приділити індивідуальним, сімейним і малим селянським господарствам, адже цей сегмент здатний якнайповніше реалізувати сучасну мету ведення тваринницького господарства – екологічно чиста та якісна продукція. Такі господарства найкраще реагують на адресну фінансову допомогу.

По-друге, варто зосередитися на економічному розвитку не лише держави, а й адміністративних територій – громад. З цієї позиції, за прикладом зарубіжних країн, саме територіальні громади мають визначитися з пріоритетними галузями та сферами діяльності, які держава може додатково субсидувати.

По-третє: окремі акценти державної підтримки слід розставити у тих сферах тваринницької галузі, що є найбільш незатребуваними та наразі неприбутковими. Для їх відродження можна застосувати систему державної

підтримки у кредитуванні, дотацій у будівництві необхідних виробничих приміщень, закупівлі тварин тощо.

Слід виділити перспективні заходи сфери оподаткування: послаблення податкового тиску на сільськогосподарських виробників тваринницької галузі за рахунок зниження ставок земельного або єдиного податку для виробників, які мають у розпорядженні земельні ресурси; надання новоствореним підприємствам податкових канікул на період до 3-х років; впровадження диференційованих ставок ПДВ на тваринницьку продукцію (за 0 % ставкою – продукти першої необхідності). До фінансових важелів слід віднести надання надбавок за якість продукції; здешевлення кредитів і розширення кола можливих їх отримувачів; часткову компенсацію лізингових платежів тощо. Окремо слід здійснити перегляд наявних страхових продуктів і умов їх реалізації.

Висновки. Державна підтримка тваринництва нині – не лише потреба, а нагальна необхідність, що пояснюється не просто нерівномірністю розвитку галузі, а насамперед її фактичним занепадом. Високий рівень затрат і працемісткості, тривалий цикл виробництва, залежність від значної кількості зовнішніх і внутрішніх факторів знижують рівень прибутковості таких господарств, а відтак і зацікавленість потенційних виробників. Отже, відродження галузі можливе лише за умови уваги та підтримки з боку держави.

Наразі серед перспективних напрямів державної підтримки слід виокремити стимулювання розвитку тваринництва в індивідуальних і малих селянських господарствах, як це вже давно практикують у Німеччині, адже саме вони є потенційними виробниками продукції високої якості. Однак самотійно таким підприємствам важко реалізувати продукцію, а тому слід пропагувати їх об'єднання у кооперативи, які матимуть більше можливостей долучитися до державного фінансування.

Також слід звернути увагу, що реалізація механізмів державної підтримки вимагає значного спрощення та прозорості, аби розширити коло залучених осіб, у тому числі й фізичних.

Література

1. Асоціація тваринників України продовжує аналізувати, як освоюються агродотації у 2018 році. Офіційний сайт Асоціації тваринників України. URL: <https://usba.com.ua/osvoennya-derzhdotaciy-na-tvarinnictvo-mizerno-male-cherez-nedoliki-ciei-programi-scho-mi-i> (дата звернення 15.04.2020).
2. Без підтримки держави корова не доїться. *Агробізнес сьогодні*. 2020. № 7 (422). С. 72–73.
3. Економічна статистика. Економічна діяльність. Сільське, лісове та рибне господарство. Рослинництво. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/rosl_1991-2019_u.html.
4. Економічна статистика. Економічна діяльність. Сільське, лісове та рибне господарство. Тваринництво. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/tvar_u.html.
5. Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність. Товарна структура зовнішньої торгівлі. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на надання державної підтримки агропромислому комплексу. Рахункова палата. Київ. 2019. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/20-6_2019/Zvit_20-6_2019.pdf.
7. Інформаційна довідка щодо державної підтримки тваринництва у 2020 році (*після внесення відповідних змін до Порядку використання коштів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 107*). Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka/tvarinnictvo>.

8. Мельник Т.М., Головачова О.С. Оцінка державної підтримки аграрного сектору України. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 3. С. 169–184.
9. Непочатенко О.О., Бечко П.К., Барабаш Л.В. Напрями оптимізації державної підтримки аграрних товаровиробників. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2018. Вип. 92. Ч. 2: Економічні науки. С. 18–32.
10. Синявіна Ю.В. Економічна оцінка стану галузі тваринництва та державна підтримка її розвитку. *Економічний аналіз*. 2015. Том 19. № 3. С. 133–138.
11. Споживання продуктів харчування в домогосподарствах. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Стан фінансування АПК у 2019 році. *Інформаційно-аналітичний портал АПК України*. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu/stan-finansuvannya-apk-u-2019-goci> (дата звернення 04.05.2020).
13. Шолойко А.С. Оцінка структури державної фінансової підтримки галузі тваринництва відповідно до класифікації СОТ. *Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал*. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/ocinka-strukturi-derzhavnoi-finansovoi-pidtrimki-galuzi-tvarinnictva-vidpovidno-do-klasifikacii-sot.html>.
14. Birkenstock, M., Röder, N., Thiele, S. et al. Eine moderne, umweltfreundliche und ethische Agrarpolitik – Ziele und Instrumente. *Wirtschaftsdienst* 99, 675–686 (2019). URL: <https://doi.org/10.1007/s10273-019-2513-x> (дата звернення 20.05.2020).
15. Jäggi C.J. (2018) Landwirtschaft. In: Ernährung, Nahrungsmittelmärkte und Landwirtschaft. Springer Gabler, Wiesbaden. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-658-22269-7_3 (дата звернення 20.05.2020).

References

1. Official site of the Association of Livestock Breeders of Ukraine (2018), “The Association of Livestock Breeders of Ukraine continues to analyze how agricultural subsidies are being developed in 2018”, available at: <https://usba.com.ua/osvoennya-derzhdotaciy-na-tvarinnictvo-mizerno-male-cherez-nedoliki-ciei-programi-scho-mi-i> (Accessed 15 April 2020).
2. Agribusiness today (2020), “A cow cannot be milked without the support of the state”, vol. 7 (422), pp. 72–73.
3. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2019), “Economic statistics. Economic activity. Agriculture, forestry and fisheries. Plant growing”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/rosl_1991-2019_u.html (Accessed 04 May 2020).
4. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2020), “Economic statistics. Economic activity. Agriculture, forestry and fisheries. Livestock”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/tvar_u.html (Accessed 04 May 2020).
5. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2020), “Economic statistics. Foreign economic activity. Commodity structure of foreign trade”, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 04 May 2020).
6. Accounting Chamber of Ukraine (2019), “Report on the results of the audit of the effectiveness of the use of state budget funds aimed at providing state support to the agro-industrial complex”, Kyiv, Ukraine, available at: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/20-6_2019/Zvit_20-6_2019.pdf (Accessed 08 May 2020).
7. Information and analytical portal of the AIC of Ukraine (2020), “Information certificate on state support of animal husbandry in 2020 (after making appropriate changes to the Procedure for the use of funds, approved by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 07.02.2018 vol. 107)”, available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka/tvarinnictvo> (Accessed 06 May 2020).

8. Mel'nyk, T.M. Golovachova, O.S. (2013), "Assessment of state support of the agricultural sector of Ukraine", *Marketyng i menedzhment innovacij*, vol. 3, pp. 169–184.
9. Nepochatenko, O.O. Bechko, P.K. Barabash, L.V. (2018), "Directions for optimizing state support for agricultural producers", *Zbirnyk naukovykh prac' Umans'kogo nacional'nogo universytetu sadivnytva*, Osnova, Kyiv, Ukraine, vol. 92 (2), pp. 18–32.
10. Synjavina, Ju.V. (2015), "Economic assessment of the state of the livestock industry and state support for its development", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 19 (3), pp. 133–138.
11. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2020), "Consumption of food in households", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Information and analytical portal of the AIC of Ukraine (2019), "The state of financing of the agro-industrial complex in 2019", available at: https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu/stan-finansuvannya-apk-u-2019-roci_
13. Sholojko, A.S. (2012) "Assessment of the structure of state financial support for the livestock industry in accordance with the WTO classification", *Oblik i finansy APK: buhgalters'kyj portal*, available at: <http://magazine.faaf.org.ua/ocinka-strukturi-derzhavnoi-finansovoi-pidtrimki-galuzi-tvarinnictva-vidpovidno-do-klasifikacii-sot.html> (Accessed 11 May 2020)
14. Birkenstock, M., Röder, N., Thiele, S. et al. (2019), "A modern, environmentally friendly and ethical agricultural policy - goals and instruments", *Business service 99*, available at: https://doi.org/10.1007/s10273-019-2513-x_
15. Jäggi, C.J. (2018) Agriculture. In: Nutrition, Food Markets and Agriculture. Springer Gabler, Wiesbaden, available at: https://doi.org/10.1007/978-3-658-22269-7_3.

Аннотация

Осипова А. А.

Государственная поддержка как инструмент стабилизации развития животноводства в Украине

Животноводство является важной составляющей сельскохозяйственной отрасли каждой страны. И поскольку оно играет важную роль в продовольственной безопасности страны, то и внимание государства к нему должно быть на повышенном уровне. В современном мире разработаны целые механизмы и методики осуществления государственной поддержки животноводства. В преимущественном своем большинстве, они строятся на особенностях и нуждах каждого государства. Но использование обобщенных наработок в этой сфере, как в большинстве своем практикуется в Украине, не приносит ожидаемых результатов, а потому данная сфера деятельности претерпевает жесткий спад развития и не пользуется заинтересованностью потенциальных инвесторов и производителей.

О вышеупомянутом свидетельствует сокрушительный спад поголовья скота за период с 1991 г. по 2019 г. Численность крупного рогатого скота сократилась на 21,9 млн голов, свиней – на 13,9 млн, овец и коз – на 7,7 млн, поголовье птицы – на 43,4 млн голов. В то же время, потребление продукции животноводства населением Украины на конец 2018 г. находилось преимущественно на грани минимально необходимых норм потребления: мясо и мясопродукты — 4,9 при минимуме 4,3 кг в среднем на 1 человека в месяц (рациональная норма — 6,7); молоко и молочные продукты — 19,1 кг (минимум 28,4, рациональный показатель — 31,7) в среднем на 1 человека в месяц; яйца — 19 шт на 1 человека (рациональная норма 24 шт); рыба и рыбопродукты — 1,4 кг (рациональная норма 1,7 кг). При этом продукция животноводства в 2019 г. составила 2,6 % общего объема экспорта, а растениеводства — 25,8 %. Таким образом, получаем четко сформированный дисбаланс развития сельскохозяйственных отраслей, который, безусловно, негативным образом

отображается на экономическом развитии страны. И выход из ситуации предвидится в смене приоритетов и механизмов реализации государственной поддержки животноводческой отрасли.

Ныне программы государственной поддержки в исследуемой отрасли предвидят частичную компенсацию отдельных финансовых расходов, связанных с производственной деятельностью, специальные бюджетные дотации для физических и юридических лиц, частичное возмещение стоимости животных, а также стоимости строительства, ремонтов и реконструкции необходимых для деятельности помещений. Однако такие методы на практике оказались довольно неэффективными, поскольку доступ к средствам имеют преимущественно крупные предприятия.

Исходя из сложившейся ситуации, необходимо пересмотреть механизмы предоставления государственной поддержки. Предполагается, что она будет носить комбинированный характер, а также сменит приоритеты. В частности, следует больше внимания обратить на индивидуальные, семейные и фермерские хозяйства, которым более удобной будет прямая финансовая поддержка. Отдельно стоит пересмотреть налогообложение животноводческого сектора хозяйствования, а также поощрять объединение малых хозяйств в кооперативы.

Ключевые слова: *сельское хозяйство, животноводство, финансовая поддержка сельского хозяйства, государственная поддержка, программы государственной поддержки животноводства.*

Annotation

Osipova A. A.

State support as a tool for the stabilization of the development of livestock in Ukraine

Livestock is an important component of the agricultural industry of each country. Since it plays an important role in the food security of the country, the state

should pay attention to it at a high level.

Within the context of the modern world, mechanisms and methods have been developed for the implementation of state support for animal husbandry. Mostly they are based on the characteristics and needs of each state. But the use of generalized best practice in this area, as it is mostly practiced in Ukraine, does not bring the expected results, and therefore this area of activity is undergoing a severe decline in development and does not take advantage of the interest of potential investors and manufacturers.

The abovementioned is evidenced by the devastating decline in livestock for the period from 1991 to 2019. The number of cattle decreased by 21,9 million, pigs – by 13,9 million, sheep and goats – by 7,7 million, poultry – by 43,4 million of livestock population.

Consumption of livestock products by the population of Ukraine at the end of 2018 was mainly on the verge of the minimum required consumption rates: meat and meat products — 4,9 with a minimum of 4,3 kg on average per 1 person per month (rational rate – 6,7); milk and dairy products — 19,1 kg (minimum 28,4, rational norm — 31,7) on average per 1 person per month; eggs — 19 pieces for 1 person (rational norm of 24 pieces); fish and fish products — 1,4 kg (rational norm 1,7 kg). At the same time, livestock production in 2019 amounted to 2,6 % of total exports, and crop production to 25,8 %. Thus, we get a clearly formed shift of balance in the development of agricultural sectors, which, of course, is negatively reflected in the economic development of the country. And a way out of the situation is foreseen in the change of priorities and mechanisms for the implementation of state support for the livestock industry.

Nowadays, state support programs in the industry under study foresee partial compensation of certain financial expenses associated with production activities, special budget subsidies for individuals and legal entities, partial reimbursement of the cost of animals, as well as the cost of construction, repairs and reconstruction of the premises necessary for the activity. However, such methods in practical terms turned out to be rather ineffective, since access to funds is mainly provided by large

enterprises.

Based on the current situation, it is necessary to review the mechanisms for providing state support which will be of a combined nature and also change priorities. In particular, more attention should be paid to individual, family and farming enterprises, for which the direct financial support will be more convenient. Separately, it is worth revising the taxation of the livestock sector of the economy, as well as encouraging the integration of small farms into cooperatives.

Key words: *agriculture, animal husbandry, financial support for agriculture, state support, state support programs for livestock.*

УДК 334.012

DOI 10.31395/2415-8240-2020-96-2-103-115

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

М. І. МАЛЬОВАНИЙ, доктор економічних наук

О. Т. ПРОКОПЧУК, кандидат економічних наук

Ю. В. УЛЯНИЧ, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті розглядаються поняття та роль інформаційних технологій в інноваційній діяльності на страховому ринку України. Дано визначення страхової системи та розкрито суть страхової діяльності. Представлено найпопулярніші програмні продукти та інформаційні технології, які використовуються на страховому ринку України. Обґрунтовано поняття та основні аспекти функціонування автоматизованих інформаційних систем страхової компанії. Досліджено основні проблеми автоматизації страхових компаній та запропоновано шляхи вирішення даної проблематики.